

**РАЗОМ ДО
ПЕРЕМОГИ**

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ВІДДІЛЕННЯ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ, ЗАГАЛЬНОЇ ТА ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ Й ОСВІТНЬОГО МЕНЕДЖМЕНТУ
ІМЕНІ ПРОФЕСОРА Є. ПЕТУХОВА
ХЕРСОНЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ І МЕТОДИКИ ВИХОВАННЯ
РІВНЕНЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ
УМАНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ

ПЕДАГОГІЧНА БІОГРАФІКА ТА БІОГРАФІСТИКА В СУЧАСНОМУ НАУКОВО- ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ

Збірник матеріалів

VII Всеукраїнського науково-методологічного семінару з історії освіти

20 травня 2022 року

Київ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ВІДДІЛЕННЯ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ, ЗАГАЛЬНОЇ ТА ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ Й ОСВІТНЬОГО
МЕНЕДЖМЕНТУ ІМЕНІ ПРОФЕСОРА Є. ПЕТУХОВА
ХЕРСОНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ І МЕТОДИКИ ВИХОВАННЯ
РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ
УМАНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ

Педагогічна біографіка та біографістика в сучасному науково-інформаційному просторі

Збірник матеріалів

VII Всеукраїнського науково-методологічного семінару з історії освіти

20 травня 2022 року

Київ

Вінниця
«ТВОРИ»
2022

*Рекомендовано до друку вченою радою
Державної науково-педагогічної бібліотеки України
імені В. О. Сухомлинського,
протокол № 6 від 23 травня 2022 р.*

Редакційна колегія:

Березівська Л. Д. (голова редколегії), доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, директор Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського

Сухомлинська О. В., доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, головний науковий співробітник відділу педагогічного джерелознавства та біографістики Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського

Тарнавська С. В., кандидат історичних наук, вчений секретар Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського

Бойко О. А., молодший науковий співробітник відділу педагогічного джерелознавства та біографістики Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського

Василенко С. Б., молодший науковий співробітник відділу педагогічного джерелознавства та біографістики Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського

Павленко Т. С., науковий співробітник відділу педагогічного джерелознавства та біографістики Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського

Середа Х. В., науковий співробітник відділу педагогічного джерелознавства та біографістики Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського

Рецензенти:

Коляда Н. М., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Любовець Н. І., кандидат історичних наук, с.н.с., завідувач відділу теорії та методики біобібліографії Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

П 24 Педагогічна біографіка та біографістика в сучасному науково-інформаційному просторі : зб. матеріалів VII Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти, 20 трав. 2022 р., Київ / НАПН України, Від-ня філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [та ін. ; редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Сухомлинська О. В., Тарнавська С. В., ... Середа Х. В.]. – Вінниця : ТВОРИ, 2022. – 74 с.

ISBN 978-617-552-105-2

Збірник містить тези виступів учасників VII Всеукраїнського науково-методологічного семінару з історії освіти «Педагогічна біографіка та біографістика в сучасному науково-інформаційному просторі», проведеного у рамках Всеукраїнського фестивалю науки – 2022, що відбувся в Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського 20 травня 2022 року.

УДК 37(092):001.4]:005.745(082)

*Редколегія не несе відповідальності за зміст публікацій.
Відповідальність за зміст публікацій несе автор.*

NATIONAL ACADEMY OF EDUCATIONAL SCIENCES OF UKRAINE
DEPARTMENT OF PHILOSOPHY OF EDUCATION, GENERAL AND PRESCHOOL PEDAGOGY
V.O. SUKHOMLYNSKYI STATE SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL LIBRARY OF UKRAINE
PEDAGOGICAL INSTITUTE OF BORYS GRINCHENKO KYIV UNIVERSITY
PROF. YE. PETUKHOV DEPARTMENT OF PEDAGOGY, PSYCHOLOGY AND EDUCATIONAL
MANAGEMENT OF KHERSON STATE UNIVERSITY
PEDAGOGICAL INSTITUTE OF BORYS GRINCHENKO KYIV UNIVERSITY
DEPARTMENT OF THEORY AND METHODOLOGY OF EDUCATION OF RIVNE STATE
HUMANITARIAN UNIVERSITY
FACULTY OF SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL EDUCATION
OF PAVLO TYCHYNA UMAN STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY

Pedagogical biography and biography studies in the modern scientific and information space

*Collection of materials
VII All-Ukrainian Scientific and Methodological Seminar on the History of
Education*

May 20, 2022

Kyiv

Vinnytsia
«TVORY»
2022

*Recommended for publishing
by the Academic Council of V. O. Sukhomlynskyi
State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine
protocol № 6 dated May 23, 2022*

Editorial Board:

Berezivska L. D. (Head of the Editorial Board), Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Director of V. O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine

Sukhomlynska O. V., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Full Member of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Chief Researcher of the Department of Pedagogical Source Studies and Biographistics of V. O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine

Tarnavska S. V., Candidate of Historical Sciences, Scientific Secretary of V. O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine

Boiko O. A., Junior Researcher of the Department of Pedagogical Source Studies and Biographistics of V. O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine

Vasylenko S. B., Junior Researcher of the Department of Pedagogical Source Studies and Biographistics of V. O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine

Pavlenko T. S., Researcher of the Department of Pedagogical Source Studies and Biographistics of V. O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine

Sereda Kh. V., Researcher of the Department of Pedagogical Source Studies and Biographistics of V. O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine

Reviewers:

Kolyada N. M., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Social Pedagogy and Social Work of Pavlo Tychna Uman State Pedagogical University

Lyubovets N. I., Candidate of Historical Sciences, Senior Researcher, Head of the Department of Theory and Methodology of Biobibliography of V.I. Vernadskyi National Library of Ukraine

Pedagogical biography and biography studies in the modern scientific and information space : coll. of materials of the VIIth All-Ukrainian. scient. and method. seminar on the History of education, May 20, 2022, Kyiv / National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Department of Philosophy of Education, General and Preschool Pedagogy, V. O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine [and others ; editor: Berezivska L. D. (Head of the editorial board), Sukhomlynska O. V., Tarnavska S. V., ... Sereda Kh. V.]. – Vinnytsia : TVORY, 2022. – 74 p.

ISBN 978-617-552-105-2

The collection contains abstracts of speeches of participants of the VIIth All-Ukrainian scientific and methodological seminar on the History of education “Pedagogical biography and biography studies in the modern scientific and information space”, held within the All-Ukrainian Festival of Science - 2022, which took place at V. O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine on May 20, 2022.

The editorial board is not responsible for the content of publications. The author is responsible for the content of the publications.

ЗМІСТ

ЗМІСТ	5
<i>Г. А. Александрова</i>	
НЕКРОЛОГ ЯК БІОГРАФІЧНЕ ДЖЕРЕЛО	9
<i>Л. Д. Березівська</i>	
ЕЛЕКТРОННИЙ РЕСУРС «ВИДАТНІ ПЕДАГОГИ УКРАЇНИ ТА СВІТУ» ЯК ФОРМА ПРЕДСТАВЛЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ БІОГРАФІКИ В ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ ПРОСТОРИ	9
<i>Н. І. Богданець-Білоskalенко</i>	
ЛИСТУВАННЯ ТА ПЕРІОДИКА ЯК ІНФОРМАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА В БІОГРАФІЧНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ ІСТОРІЇ ОСВІТИ	11
<i>В. А. Вергунов</i>	
ПРОФЕСОР А. Є. ЗАЙКЕВИЧ (1842-1931): ФОРМУВАННЯ НАУКОВИХ ІНТЕРЕСІВ ВЧЕНОГО ТА ПЕДАГОГА АГРАРНОЇ СФЕРИ СВІТОВОГО ВИМІРУ	12
<i>Т. Л. Гавриленко</i>	
ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА ЛЕО КЕСТЕНБЕРГА (1882-1962) У СТУДІЯХ ЗАРУБІЖНИХ НАУКОВЦІВ: ДЖЕРЕЛА ДОСЛІДЖЕННЯ	16
<i>О. М. Горошкіна</i>	
РОЛЬ ОЛЕКСАНДРА БЛЯЄВА В ДОСЛІДЖЕННІ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	17
<i>Г. В. Дефорж</i>	
ПЕРСОНАЛІ ВІТЧИЗНЯНОЇ ПЕДАГОГІКИ: КАЛІНІЧЕНКО НАДІЯ АНДРІЇВНА	19
<i>О. О. Драч</i>	
АВТОБІОГРАФІЯ В ІСТОРИКО-ОСВІТНІХ ДОСЛІДЖЕННЯХ: МЕТОДОЛОГІЧНІ НОВАЦІЇ	19
<i>Н. А. Калініченко</i>	
ІВАН ТКАЧЕНКО – ПЕДАГОГ-НОВАТОР, ОРГАНІЗАТОР ШКІЛЬНИЦТВА	21
<i>І. І. Колесник</i>	
«БІОГРАФІЧНИЙ ПОВОРОТ» В ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІЙ ТА КУЛЬТУРНІЙ ІСТОРІЇ	21
<i>Н. М. Коляда</i>	
ПЕДАГОГІЧНА БІОГРАФІКА В ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ЦЕНТРУ ПЕДАГОГІЧНОГО КРАЄЗНАВСТВА	22
<i>О. О. Кравченко</i>	
НАУКОВІ ЗАХОДИ З НАГОДИ 200-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ПАНТЕЛЕЙМОНА КУЛІША	23
<i>О. П. Міхно</i>	
НЕКРОЛОГ ЯК ДЖЕРЕЛО ПЕДАГОГІЧНОЇ БІОГРАФІСТИКИ	24
<i>О. Б. Петренко</i>	
ПРО БІОГРАФІЧНИЙ МЕТОД В ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ В МЕЖАХ ВИВЧЕННЯ ЗДОБУВАЧАМИ СТУПЕНЯ PhD НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «МЕТОДОЛОГІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ З ОСВІТНІХ, ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК»	25
<i>І. І. Розман</i>	
ДЖЕРЕЛА БІОГРАФІЧНИХ ДАНИХ ВІТЧИЗНЯНИХ І ЗАРУБІЖНИХ ПЕДАГОГІВ	27
<i>О. В. Сухомлинська</i>	
ПОДРУЖЖЯ ПЕДАГОГІВ В УКРАЇНСЬКІЙ БІОГРАФІСТИЦІ: ДО ПИТАННЯ ПРО ВИЗНАЧЕННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ ПІДХОДІВ	28

<i>В. М. Школа</i>	
АВТОБІОГРАФІЗМ НАРИСУ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА «СЕРЦЕ»	29
<i>О. Е. Анісімова</i>	
ІСТОРІОГРАФІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ «ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ – ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА»	31
<i>Л. М. Баліка</i>	
РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОГРАФІЧНОГО РЕСУРСУ ДНПБ УКРАЇНИ ІМ. В. О. СУХОМЛІНСЬКОГО «ВИДАТНІ ПЕДАГОГИ УКРАЇНИ ТА СВІТУ» В ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН ПЕДАГОГІЧНОГО ЦИКЛУ В ЗВО	34
<i>О. А. Гудовсек</i>	
ПОСІБНИКИ З ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЯК ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	35
<i>А. П. Дурдас</i>	
НОВА ФРАНЦУЗЬКА ШКОЛА СЕЛЕСТЕНА ФРЕНЕ (1896–1966)	36
<i>Л. М. Дяченко</i>	
ВИДАННЯ НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ. ЯК ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ ЖИТТЯ ТА ТВОРЧОСТІ ВІДОМИХ ПЕДАГОГІВ	37
<i>Н. І. Любовець</i>	
МЕМУАРИ ЯК СКЛАДНИК СУЧАСНИХ БІБЛІОТЕЧНИХ БІОБІБЛІОГРАФІЧНИХ РЕСУРСІВ: ДОСЯГНЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	38
<i>Н. П. Марченко</i>	
ПЕРСОНАЛІЇ «ДИТЯЧИХ ПИСЬМЕННИКІВ» У ДИСКУРСІ ПЕДАГОГІЧНОЇ БІОГРАФІКИ	39
<i>О. О. Матрос</i>	
ПОСТАТЬ ІВАНА ВАСИЛЬОВИЧА ЛУЧИЦЬКОГО В СУЧАСНОМУ БІОГРАФІЧНОМУ НАУКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ	40
<i>С. О. Росенко</i>	
ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ ПРИВАТНОЇ ОСВІТИ	41
<i>Ж. Г. Стельмашук</i>	
ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЇ В БІОГРАФІЧНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ	42
<i>С. В. Тарнавська</i>	
НАУКОВО-ДОПОМІЖНИЙ БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК «НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ» (2019) ЯК ДЖЕРЕЛО ПЕДАГОГІЧНОЇ БІОГРАФІСТИКИ	42
<i>Л. І. Ткаченко</i>	
МОТИВАЦІЙНИЙ ВИМІР ЖИТТЄТВОРЕННЯ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ	43
<i>О. І. Шалак</i>	
ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ КАЛЕНІКА ШЕЙКОВСЬКОГО: РУКОПИСНІ ДЖЕРЕЛА, ПЕРІОДИКА, ДОСЛІДЖЕННЯ	46
<i>Ю. В. Шалівська</i>	
ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ БІОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ВИВЧЕННІ КУРСУ «ПЕДАГОГІКА ТОЛЕРАНТНОСТІ»	47
<i>Н. О. Якобчук</i>	
СПОГАДИ СУЧАСНИКІВ ВОЛОДИМИРА НАУМЕНКА ЯК ДЖЕРЕЛО ДОСЛІДЖЕННЯ ЙОГО БІОГРАФІЇ	49
<i>В. В. Бондаренко</i>	
НЕКРОЛОГИ ВИДАТНИМ ПЕДАГОГАМ НА СТОРІНКАХ ЖУРНАЛУ «РАДЯНСЬКА ШКОЛА» ЯК ДЖЕРЕЛО БІОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	50

<i>М. А. Бондарець</i>	
РОЛЬ ЖУРНАЛУ «ПРОЛЕТАРСЬКА ОСВІТА» (1920-1921) У ВИВЧЕННІ БІОГРАФІЙ УКРАЇНСЬКИХ ПЕДАГОГІВ	51
<i>С. Б. Василенко</i>	
ВИСВІТЛЕННЯ БІОГРАФІЇ О. А. ЗАХАРЕНКА В ЕЛЕКТРОННОМУ РЕСУРСІ «ВИДАТНІ ПЕДАГОГИ УКРАЇНИ ТА СВІТУ»	52
<i>Л. А. Гайда</i>	
ДОСЛІДНИЦЬКИЙ ПРОЄКТ «ШКІЛЬНЕ МУЗЕЙНИЦТВО У БІОГРАФІЯХ І ФАКТАХ»	53
<i>Г. М. Голя</i>	
РОЛЬ БІОГРАФІЧНОГО МЕТОДУ У ДОСЛІДЖЕННІ ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕРКОВНОПАРАФІЯЛЬНИХ ШКІЛ	54
<i>В. І. Єфімова</i>	
ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ВИДАННЯ «НЕКРОЛОГИ НА СТОРІНКАХ ПЕДАГОГІЧНИХ ЧАСОПИСІВ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТ. (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ФОНДІВ ПЕДАГОГІЧНОГО МУЗЕЮ УКРАЇНИ)»	55
<i>Т. О. Золотаренко</i>	
РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ Б. БЛУМА (1913-1999) В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ОСНОВ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	56
<i>Н. М. Кропочева</i>	
ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ ВОЛЬФГАНГА РАТКЕ (1571–1635) ЩОДО ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ В ЙОГО ПРАЦЯХ З КОЛЕКЦІЇ РІДКІСНИХ ВИДАНЬ ДЕРЖАВНОЇ НАУКОВО- ПЕДАГОГІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО	57
<i>А. О. Кузьмич</i>	
ВИКОРИСТАННЯ БІОГРАФІЧНОГО МЕТОДУ У ДОСЛІДЖЕННІ АВТОРСЬКИХ ШКІЛ	59
<i>С. Р. Лелюх</i>	
БІОГРАФІЇ ПРАВОСЛАВНИХ СВЯЩЕННИКІВ ЯК ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕНЬ З ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІКИ	60
<i>Т. С. Павленко</i>	
ВІДОБРАЖЕННЯ ПОСТАТІ ФРІДРІХА ФРЕБЕЛЯ НА СТОРІНКАХ ЕЛЕКТРОННОГО РЕСРСУ «ВИДАТНІ ПЕДАГОГИ УКРАЇНИ ТА СВІТУ»	61
<i>І. Ф. Петренко</i>	
ЕНЦИКЛОПЕДИЧНІ СТАТТІ ЯК ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ В БІОГРАФІЧНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ З ІСТОРІЇ ОСВІТИ	62
<i>Ю. О. Петрушко</i>	
ЗАСТОСУВАННЯ БІОГРАФІЧНОГО МЕТОДУ У ДОСЛІДЖЕННІ ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ ДОМАШНЬОЇ ОСВІТИ НА ВОЛИНІ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТ.	63
<i>І. В. Поліщук</i>	
СПОГАДИ ЯК ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЇ В БІОГРАФІЧНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ (НА ПРИКЛАДІ ВИВЧЕННЯ ПЕРСОНАЛІЇ Т. Д. ДЕМ'ЯНЮК)	64
<i>М. А. Рябініна</i>	
ЕПІСТОЛЯРНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЇХНЯ РОЛЬ ДЛЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ	64
<i>Х. В. Середа</i>	
ЗАКОРДОННІ ЕЛЕКТРОННІ БІОГРАФІЧНІ СЛОВНИКИ ЯК ДЖЕРЕЛО ПЕДАГОГІЧНОЇ БІОГРАФІКИ	66
<i>Л. В. Сухомлинська</i>	
ВІДОБРАЖЕННЯ БІОГРАФІЇ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО У МАТЕРІАЛАХ МІЖНАРОДНИХ	

ТА ВСЕУКРАЇНСЬКИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ЧИТАНЬ «ВАСИЛЬ СУХОМЛІНСЬКИЙ У ДІАЛОЗІ З СУЧАСНІСТЮ»	67
<i>Н. В. Чала</i>	
ПОСТАТЬ О. Г. БАРВІНСЬКОГО У ЕЛЕКТРОННОМУ ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОГРАФІЧНОМУ РЕСУРСІ «ВИДАТНІ ПЕДАГОГИ УКРАЇНИ ТА СВІТУ»	68
Відомості про авторів	71

покожу : зб. наук. пр. : у 2 т. / НАПН України та ін. Київ, 2019. Т. 2. С. 222–228. URL: https://lib.iitta.gov.ua/717478/1/стаття_2019.pdf.

2. Березівська Л. Д., Дерев'янка Т. М. Електронний ресурс «Видатні педагоги України та світу» й онлайн-проект «Ми стоїмо на плечах наших попередників: Видатні педагоги-ювіляри». *Вісник Національної академії педагогічних наук України / НАПН України*. Київ, 2020. № 1. URL: <http://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/54/83> (дата звернення: 14.11.2021).

3. Berezivska, L. D., Pinchuk, O. P., Hopta, S. M., Demyda, Y. F., Sereda, K. V. Creation of information and bibliographic resource «outstanding educators of ukraine and the world» and its influence on the development of digital humanities. *Інформ. технології і засоби навчання = Information Technologies and Learning Tools*. 2022. Т. 87, № 1. С. 1–17. <https://doi.org/10.33407/itlt.v87i1.4825>.

І. Ф. Петренко

ЕНЦИКЛОПЕДИЧНІ СТАТТІ ЯК ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ В БІОГРАФІЧНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ З ІСТОРІЇ ОСВІТИ

У вивченні біографій освітніх діячів значну роль відіграють енциклопедичні статті, розміщені як в універсальних довідникових виданнях на кшталт «Енциклопедії сучасної України», так і в спеціалізованих енциклопедичних виданнях з освіти, історії педагогіки, приміром, як «Енциклопедія освіти». Довідкові енциклопедичні статті тривалий час були майже єдиним реальним доступним джерелом біографічних знань для дослідників історії педагогіки.

Чи не найінформативнішим з дореволюційних часів у цьому контексті є «Енциклопедичний словник Брокгауза і Єфрона» (1890–1907), який вважають однією з найкращих дореволюційних універсальних енциклопедій [1]. Значне місце в «Словнику» займають біографії діячів природознавства і техніки, лікарів, агрономів, педагогів, мандрівників, письменників, художників, композиторів, державних і політичних діячів – 40 тисяч статей [1].

Водночас, в «Українській радянській енциклопедії» (УРЕ, 1959–1985) у першому виданні 25,1 % становили біографічні статті й практично третину усіх статей в другому виданні, у тому числі й про педагогів [3].

В «Енциклопедії сучасної України» (ЕСУ) – найбільшій сучасній національній українській енциклопедії – 74,7 % статей присвячені персоналіям, зокрема й педагогам. Однак багато персоналій не потрапило в ЕСУ через хронологічні рамки видання – від початку ХХ ст. [4].

В «Енциклопедії освіти» (2008, 2021) – першій в Україні енциклопедії, що вмістила інформацію з розвитку освіти, історії педагогічної науки – серед 1500 статей – близько 130 про персоналії вітчизняних й зарубіжних педагогів [2].

Аналіз енциклопедичних видань дає змогу стверджувати, що вони є об'єктивним джерелом інформації й значною мірою визначають тенденції біографічного історико-педагогічного дослідження тієї чи іншої персоналії.

Список використаних джерел

1. Енциклопедичний словник Брокгауза і Єфрона. URL: <https://library.udau.edu.ua/novini/enciklopedichnij-slovník-brokgauza-i-efrona.html> (дата звернення 19.04.2022).

2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; голов. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

3. Українська радянська енциклопедія. URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Ukrainska_radyanska_yentsiklopediya (дата звернення 19.04.2022).

4. Zhelezniak, Mykola (2019). Encyclopedia of Modern Ukraine in the challenges of today. The Encyclopedia Herald of Ukraine (англ.). doi:10.37068/evu.11.1. URL: <https://evu.encyclopedia.kyiv.ua/en/encyclopedia-of-modern-ukraine-in-the-challenges-of-today/> (дата звернення 18.04.2022).

Ю. О. Петрушко

ЗАСТОСУВАННЯ БІОГРАФІЧНОГО МЕТОДУ У ДОСЛІДЖЕННІ ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ ДОМАШНЬОЇ ОСВІТИ НА ВОЛИНІ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТ.

Біографічна розвідка як джерело й метод історико-педагогічного пізнання, є надзвичайно поширеним у світовій науці. Як вважає А. Самко, біографічний метод в історико-педагогічному дослідженні дає можливість виявити вплив соціуму на формування особистості, її життєвого шляху, вибір своєї життєвої позиції, цінностей та ідеалів, різних моментів життя суспільства в той чи інший період часу, соціальних контекстів, правил та норм [2]. Біографія як джерело і метод дослідження історії педагогіки сприяє висвітленню специфіки того чи іншого історичного періоду, різних шляхів розвитку наукової думки.

Важливе значення для ретроспективного вивчення і з'ясування суттєвих змін у формуванні системи домашньої освіти на Волині другої половини ХІХ ст. мають матеріали, що складаються із зібраного про конкретних осіб біографічного матеріалу, у комплексі з такими джерелами, як листи, публікації тогочасної преси, щоденники.

Зокрема, важливі відомості щодо тенденцій розвитку домашньої освіти Волинської губернії знаходимо у біографії відомого польського письменника, громадського та політичного діяча Крашевського, який у 50-х роках ХІХ ст. переїхав до Житомира. Дбаючи про ґрунтовну освіту та виховання своїх доньок, Крашевські утримували домашнього вчителя, який давав уроки музики, німецької та французької мови, також користувалися послугами приватних іноземних учителів, які вчили дітей танцювати. Утримування домашніх учителів обходилося дуже дорого. У 1857 р. сім'я Крашевських лише одному гувернеру сплачувала 600-700 рублів на рік [1]. От що він писав у листах до родини: «Діти підростали і потрібно було подбати про їх навчання. Наймати вчителів, які б жили в домі у Городку, було дорого. Вчителям у місті, які приходять тільки на уроки, а не живуть в домі, треба значно менше» [3].

Отже, біографічний підхід є методом дослідження процесу розвитку домашньої освіти, оскільки дає змогу вивчати його у взаємозв'язку індивідуального життя та розвитку суспільства; допомагає повніше визначити генезу та причинність історико-педагогічних явищ, формує своєрідну джерельну базу для подальшого наукового пошуку.

Список використаних джерел

1. Єршова Л. М. Жіноча освіта на Волині. Житомир : Полісся. 2006. 488 с.
2. Самко А. М. Передумови становлення та перспективи розвитку біографічного методу в історії педагогіки. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. Вип. 1, 2015. С. 115–123.
3. Юзеф Крашевський – як явище світової культури : наук. зб. ст. Житомир : Волинь, 2007. 108 с.